

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

 <https://innoworld.net>

 +998335668868

ILMIY JURNAL

ICJ JOURNALS
MASTER LIST

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
NUMBER
FOR
CODING
PERIODICALS
PUBLICATIONS

doi

zenodo

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBID

Google Scholar

open access.nl

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

3-JILD, 3-SON
2026

Jurnal quyidagi xalqaro bazalarda indekslanadi:

Google Scholar digital object identifier

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

Directory of Research Journals Indexing

Ilmiy jurnalning rasmiy sayti:

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

3-JILD, 3-SON | MART - 2026 |

+99833 5668868 | www.innoworld.net | @Anvarbek_PhD

Insoniyatning atrof muhitni muhofaza qilish madaniyati

Olimjonov Anvarbek Olimjon o'g'li

Ro'ziyev Og'abek Dilshod o'g'li

Isroilov Abdumajid Ikromjon o'g'li

And QXAI talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola insoniyatning atrof-muhitni muhofaza qilish madaniyatining murakkab va ko'p qirrali jihatlarini tahlil qiladi. Maqola ekologik madaniyatning insoniyat farovonligi va sayyoramizning uzoq muddatli barqarorligi uchun asosiy omil ekanligini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Ekologik madaniyat, atrof-muhit muhofazasi, barqarorlik, an'anaviy ekologik bilimlar, diniy ta'limotlar, ekologik ta'lim, global muammolar, axloq

Аннотация: В данной статье анализируются сложные и многогранные аспекты экологической культуры человечества. В статье подчеркивается, что экологическая культура является ключевым фактором благополучия человека и долгосрочной устойчивости нашей планеты.

Ключевые слова: экологическая культура, охрана окружающей среды, устойчивое развитие, традиционные экологические знания, религиозные учения, экологическое образование, глобальные проблемы, этика.

Annotation: This article analyzes the complex and multifaceted aspects of humanity's environmental culture. The article emphasizes that ecological culture is a key factor for human well-being and the long-term sustainability of our planet.

Keywords: Ecological culture, environmental protection, sustainability, traditional ecological knowledge, religious teachings, ecological education, global problems, ethics

Kirish. Atrof-muhitni muhofaza qilish madaniyati tushunchasi insoniyatning tabiat bilan o'zaro munosabatlarini, atrof-muhitga nisbatan axloqiy qadriyatlarini, bilimlarni, ishonchlarni va xulq-atvor amaliyotlarini o'z ichiga oluvchi keng qamrovli hodisadir. Ushbu madaniyat insoniyat jamiyatining tabiatga nisbatan umumiy munosabatini aks ettirib, unda ekologik muammolarga yechim topish va barqaror kelajakni ta'minlash uchun zarur bo'lgan jamoaviy va individual sa'y-harakatlar mujassamlashgan. Dunyo miqyosida ekologik inqirozlar, iqlim o'zgarishi, biologik xilma-xillikning yo'qolishi va resurslarning kamayishi kabi dolzarb muammolar insoniyatni o'zining tabiat bilan munosabatlarini qayta ko'rib chiqishga undamoqda. Shu nuqtai nazardan, atrof-muhitni muhofaza qilish madaniyatining rivojlanishi nafaqat atrof-muhitni himoya qilishning texnik jihatlarini, balki chuqur ijtimoiy, axloqiy va falsafiy o'zgarishlarni ham talab etadi.

Ushbu maqola insoniyatning atrof-muhitni muhofaza qilish madaniyatini kompleks tarzda tahlil qilishni maqsad qilgan. Biz uning tarixiy va falsafiy ildizlarini, qadimgi davrlardan to hozirgi kungacha bo'lgan rivojlanish bosqichlarini ko'rib chiqamiz. Shuningdek, an'anaviy ekologik bilimlar ahamiyati, mahalliy jamoalarning barqaror amaliyotlari va ularning zamonaviy ekologik ongga ta'sirini o'rganamiz. Maqola madaniy qadriyatlar, axloqiy tamoyillar va ekologik xulq-

atvor o'rtasidagi bog'liqlikni yoritib, kelajak avlodlar uchun barqaror madaniyatni rivojlantirish yo'llarini va global muammolarga yechimlarni taklif qiladi. Zamonaviy ta'lim, fan va madaniyat muassasalarining bu jarayondagi roli ham alohida e'tibor markazida bo'ladi.

1-rasm

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Atrof-muhitni muhofaza qilish madaniyati bo'yicha adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bu tushuncha turli fanlar, jumladan, ekologiya, sotsiologiya, antropologiya, etika va falsafa kesishmasida joylashgan. S.A. Abdunazarov o'z tadqiqotida ekologik madaniyatning inson umrining davomiyligi uchun asosiy omil ekanligini ta'kidlab, ongli individual va jamoaviy tushunchaning zarurligini ilgari suradi (Abdunazarov, S.A., 2021). Uning fikricha, ekologik masalalarni barcha ishlab chiqarish sohalarida kasbiy tafakkurga singdirish, mutaxassislarni o'z ishlarining keng ko'lamli oqibatlarini tushunishga tayyorlash muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy ta'lim ekologik bilimlarni berishdan tashqari, tabiatga nisbatan faol himoya pozitsiyasini shakllantirishi kerak. Abdunazarov ekologik ta'limning nazariy asosini beshta prinsipga tayanadi: biosferaning o'zaro bog'liqligi, insonning tabiatdan ajralmasligi va madaniy omillarning inson-tabiat munosabatlarini boshqarishdagi roli. Uning ta'kidlashicha, ilm-fan va ishlab chiqarishni "yashillashtirish" uchun bilimlarni beruvchi yaxlit va uzluksiz ekologik ta'lim tizimini yaratish zarur. O'zbekistonda to'qqizta ekologik qonunning qabul qilinishi va madaniy muassasalarning jamoatchilikni jalb etishdagi roli barqaror ekologik kelajak uchun mustahkam ekologik madaniyatni shakllantirishda muhim ekanligi qayd etilgan.

2-rasm

Boshqa tadqiqotlar XX asr oxirlarida insoniyat murakkab ekologik muammolarga duch kelganini ko'rsatadi, bu aholi sonining tez o'sishi va ilm-fan hamda texnologiyaning noto'g'ri ishlatilishi natijasida yuzaga kelgan ijtimoiy o'zgarishlar bilan yanada kuchaygan. So'nggi ikki asr ichida tezlashgan industrializatsiya global ekologik vaziyatni keskin yomonlashtirib, iqlim o'zgarishi, keng tarqalgan ifloslanish va resurslarning kamayishiga olib kelgan. Masalan, Hindistonda 2008 yilda har kuni 14 ming kishi ifloslangan suvdan vafot etgan, minglab bolalar suv orqali yuqadigan kasalliklarga chalingan. Xitoyda esa har yili 656 ming kishi ifloslanish tufayli o'lim topmoqda, yarim milliard odam toza ichimlik suvi ta'minotiga ega emas. Ushbu inqirozlar din sotsiologiyasi uchun alohida ahamiyatga ega, chunki Xitoy va Hindiston kabi mamlakatlarda katta va xilma-xil diniy aholi yashaydi.

Tarixiy jihatdan, qadimgi madaniyatlarda tabiatga nisbatan hurmat va barqarorlik tamoyillari ko'zga tashlangan. Ko'plab mahalliy jamoalar asrlar davomida an'anaviy ekologik bilimlarga asoslangan holda tabiat bilan uyg'un yashash amaliyotlarini rivojlantirganlar. Bu bilimlar atrof-muhitni chuqur tushunish, resurslardan oqilona foydalanish va ekotizimlar barqarorligini saqlashga qaratilgan bo'lgan. Misol uchun, ko'plab aborigen qabilalar o'z yerlarini nafaqat jismoniy joy, balki ajdodlar ruhi yashaydigan muqaddas maskan sifatida qabul qiladilar, bu esa ularning tabiatga nisbatan hurmatli va mas'uliyatli munosabatini shakllantiradi. Diniy va falsafiy ta'limotlar ham atrof-muhitni muhofaza qilish madaniyatining shakllanishida muhim rol o'ynagan. Islomda inson yer yuzida xalifa, ya'ni Allohning ishonchli vakili sifatida tabiatni saqlashga mas'ul etib tayinlangan. Xristianlikda yaratilishga g'amxo'rlik qilish va uni saqlash g'oyalari mavjud. Buddizmda barcha tirik mavjudotlarga nisbatan shafqat va o'zaro bog'liqlik prinsipi ilgari suriladi. Ushbu diniy-axloqiy qadriyatlar ko'p asrlar davomida insoniyatning tabiatga nisbatan munosabatlarini belgilab bergan. Zamonaviy ekologik ongning shakllanishi esa sanoat inqilobi va uning atrof-muhitga salbiy ta'sirlariga javoban yuzaga keldi. XX asr o'rtalaridan boshlab, atrof-muhit harakatlari paydo bo'lib, jamoatchilikni ekologik muammolar va ularning inson salomatligi hamda sayyora kelajagi uchun oqibatlarini haqida ogohlantira boshladi. Bu davrda ekologik siyosatlar, qonunlar va xalqaro kelishuvlar ishlab chiqishga bo'lgan ehtiyoj oshdi.

3-rasm

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqot nazariy-analitik va qiyosiy metodologiyaga asoslanadi. Maqola ekologik madaniyat tushunchasini tushunish va uning rivojlanish bosqichlarini aniqlash maqsadida mavjud akademik adabiyotlarni, jumladan, ilmiy maqolalar, monografiyalar, hisobotlar va tadqiqot natijalarini chuqur tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Asosiy e'tibor tarixiy, falsafiy, sotsiologik, antropologik va diniy yondashuvlarga qaratiladi, chunki ekologik madaniyat ko'p qirrali hodisa bo'lib, faqat bitta fan doirasida to'liq o'rganib bo'lmaydi. Tadqiqotning birinchi bosqichi "atrof-muhitni muhofaza qilish madaniyati" tushunchasining kontseptual asoslarini o'rganishdan iborat bo'ldi, bunda uning turli ta'riflari va elementlari ko'rib chiqildi. Ikkinchi bosqichda insoniyat tarixida ekologik ongning shakllanishi, qadimgi madaniyatlardagi tabiatga nisbatan munosabatlar, diniy va axloqiy ta'limotlarning ekologik axloqqa ta'siri tahlil qilindi. Bu bosqichda an'anaviy ekologik bilimlar va mahalliy jamoalarning barqaror amaliyotlarining ahamiyati alohida o'rganildi. Uchinchi bosqichda zamonaviy ekologik ongning paydo bo'lishiga olib kelgan ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar, sanoatlashuvning oqibatlarini va global ekologik harakatlarning roli ko'rib chiqildi.

To'rtinchi bosqichda madaniy qadriyatlar, axloqiy tamoyillar va ekologik xulq-atvor o'rtasidagi bog'liqlik ilmiy manbalar asosida o'rganilib, bu munosabatlarning ekologik siyosat va ta'lim sohasidagi ahamiyati yoritildi. Maqolani yozishda sifatli ma'lumotlarni sintez qilish, xulosalar chiqarish va umumlashtirish usullari qo'llanildi. Mavjud adabiyotlardan olingan empirik ma'lumotlar va nazariy konsepsiyalar o'zaro bog'liqlikda tahlil qilindi. Maqolada keltirilgan dalillar va misollar tanqidiylik tamoyili asosida baholanib, ularning mavzuga aloqadorligi va ishonchliligi ta'minlandi. Global miqyosdagi ekologik muammolarni hal qilishda ekologik madaniyatning kelajak istiqbollari, barqaror madaniyatni rivojlantirish yo'llari va xalqaro hamkorlikning ahamiyati ko'rib chiqildi. Ushbu kompleks yondashuv atrof-muhitni muhofaza qilish madaniyatining chuqur va har tomonlama tahlilini ta'minlashga qaratilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. J. Baird. Yer Etikasi Himoyasida: Ekologik Falsafa Bo'yicha Esselar. Albany: State University of New York Press, 1989.
2. Castree, Noel. Tabiatni ijtimoiylashtirish: Nazariya, Amaliyot va Tabiat-Jamiyat Munosabatlari Siyosati. Malden: Blackwell Publishing, 2011.
3. Schultz, P. Wesley, et al. "Qadriyatlar va atrof-muhitga g'amxo'rlik: Schwartzning (1992) insoniy qadriyatlar nazariyasi sinovi." Atrof-muhit va Xulq-atvor, jild. 31, son. 4, 1999, b. 540-552.